

A közérthetőség követelményének érvényesítése az általános szerződési feltétellel létrejövő szerződések magyarra fordításakor

I. BEVEZETÉS

A jogi nyelv és a köznyelv viszonya időről időre előtérbe kerül a jogtudományi és fordítástudományi művek sorában. Ennek éppen az az oka, hogy a jog a nyelv által kel életre, amelynek része a köznyelv is, amelytől normatív tartalma különbözteti meg. E két nyelvi és nyelvhasználati forma számos ponton fedí egymást, mivel a jog is kénytelen köznyelvi elemeket használni, bár a köznyelvi kifejezéseket sokszor műszóként, speciális jogi és jelentéstartalommal tölti fel. További jellemző, hogy a jogi nyelvet annak mozgási tehetetlenségével, állandóságával, statikusságával, a köznyelvet pedig változóképeségével és dinamizmusával írhatjuk le. E jellemzőik alapján nem nehéz elgondolni, hogy a jogi nyelv közérthetősége, amely az önkéntes jogkövetés kívánalmának egyik alappillére, nem valósul meg minden esetben teljes mértékig. Egyrészt akkor nem, amikor a normatív tartalom címzettje a jogban nem jártas fél, a jogi nyelvet és nyelvezetet nem ismeri. Másrészt akkor sem, ha a címzett ugyan tisztában van a szaknyelvvvel, szaknyelvi terminológiával és a mögötte húzódó jogi fogalmakkal, azonban a szövegkohézió nem valósul meg. A közérthetőség csorbulása vagy hiánya akadályt állít a joghoz való hozzáférés elé, valamint nemcsak az anyagi és eljárásjogi normák céljának megvalósulását hiúsítja meg, hanem akár a szerződési szabadság kiteljesülését is jelentősen csorbíthatja. Ha pedig a normatív tartalom nyelvi közvetítés (jogi fordítás) révén érkezik a címzethez, a közérthetőség megőrzése vagy még inkább annak újbóli megteremtése hatalmas jelentőséget kap, és felveti a fordító felelősségét abban a tekintetben, hogy a fordítási stratégiái megválasztásával a lehető legtisztábban őrizze meg a forrásnyelvi szöveg értelmét, hogy az a célnyelvi szövegben maradéktalanul és a lehető legkisebb ráfordítással jelenjen meg ismét.^[1] A jelen tanulmány a közérthetőség problematikáját az általános szerződési feltétel útján létrejövő szerződések magyarra fordítása esetében vizsgálja meg. Ennek az az oka, hogy az alku elengedését különösen az online térben lehetővé tevő gyakorlat napjaink gyorsuló vilá-

[1] Nida - Taber, 1982, 34.

gában – a globalizáció, a technológiai fejlődés és a digitális megoldások révén – egyre tömegesebben van jelen úgy, hogy az általános szerződési feltételeket alkalmazó féllel szemben a másik fél laikus fogyasztóként a termék megvásárlásakor vagy a szolgáltatás igénybevételekor az alku elengedésének lehetőségével részese a kötelemnek, és éppen ezért a kötelmet teremtő szerződés közérthetőségének garanciája a legmarkánsabban ezen a területen van jelen. A jelen tanulmány a közérthetőség problematikáját előbb elméleti síkon kettős irányból, a nyelvészet és jogtudomány irányából, majd ezt követően gyakorlati szemlélettel az általános szerződési feltétellel létrejövő szerződések közérthető fordításának szempontjából vizsgálja meg, rámutatva néhány fontos lexikai és grammatikai fordítói választási lehetőségre, amelyek alkalmazásával a létrejövő célnyelvi jogi szöveg közérthetőbbé tehető.

II. AZ ELMÉLETI HÁTTER

1. Az általános szerződési feltételek megítélése

Minél inkább jellemző az, hogy egy dokumentum előre megszerkesztett tartalmat takar, sablonként alkalmazott formát ölel fel, a közérthetőség alapfeltétele annál markánsabban jelentkezik. Ez különösen igaz abban az esetben, amikor kötelmi jogviszonyban az egyik fél több szerződés megkötése céljából egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül, előre meghatározottan és a felek által egyedileg meg nem tárgyalt kikötést, ún. általános szerződési feltételt (ÁSZF) alkalmaz szerződésük létrejöttékor.^[2] Az ÁSZF-et akarva-akaratlan elfogadó fél számára ez a gyakorlat több szempontból is hátrányos: a fél szerződési akarata csorbul, vagy egyszerűen hiányzik, a szerződés tárgyának gyakran nagy a vagyoni értéke, valamint pszichésen is nyomás nehezedik a fél szerződési akarataira, mivel a blanketták tömeges jelenléte a szerződéses viszonyokban azt a látszatot sugallja, hogy rendelkezései minden szerződésben jelen vannak, egyenesen szokásként érvényesülnek.^[3] Ráadásul ezek a szerződések nemcsak azonos nyelvet használó felek között jönnek létre, hanem egyre gyakoribb eset az, hogy a fogyasztó külföldről vásárol terméket vagy szolgáltatást, és a felek között így létrejövő, határokon átívelő szerződés nem a magyar jog szerint íródik, a benne található általános szerződési feltételeket az apróbetűs részben idegen nyelven, legtöbbször angol nyelven szerkesztik meg, ezért magyarra fordításuk adott esetben szükségessé válik.

Jogi szempontból az ÁSZF útján létrejövő szerződések az alább felsorolt területeket érintik. Egyfelől a már említett fogyasztói szerződések területét,

[2] 2013. évi V. törvény a polgári törvénykönyvről 6:77 §.

[3] Németh, 2019.

melyet előszeretettel alkalmaznak szolgáltató társaságok, vállalkozások a versenyszférában, valamint az online térben. Érintik továbbá a tisztességtelen kikötéseket, a szerződés érvénytelenségét és az üzleti akarat kialakítását, az ún. konszenzuskérdést is. Ha erre a területre ráépül a nyelvi közvetítés kényszere is, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy az angol nyelven megfogalmazott ÁSZF útján létrejövő szerződést magyarra kell lefordítani, nemcsak nyelvi, hanem adott esetben jogrendszerbeli – adott esetben a *common law* és a kontinentális jog különbségeiből fakadó – problémákkal is szembe találja magát a fordító. A közérthetőség követelményének megvalósulása ezért jogi fordítás során kettős szerepet kap: a közérthetőséget nemcsak biztosítani kell a nyelvi közvetítés során, hanem a fordítónak egyenesen etikai dilemmát okozhat, hogy vajon törekedjen-e az eredeti szövegnél közérthetőbb, jobb szöveg létrehozatalára, ha a forrásnyelvi szöveg nem közérthető. A közérthetőség biztosítása, fenntartása vagy létrehozása a felek jogvitát megelőző viszonyát is támogatja, mivel kívánalom és egyben elsődleges cél, hogy a szerződő felek a kötelmi viszonyukra vonatkozó jogi normákat ne a büntetéstől való félelmük miatt tartsák tiszteltben, hanem a közérthető jogi norma, valamint az arra alapított szerződésük megszövegezésének közérthetősége – a gyorsabb megértés által – az önkéntes jogkövetést segítse elő.^[4] Mindezt úgy kell megvalósítani, hogy a közérthetőségre törekvés és a szaknyelvi jelleg kényes egyensúlyát a lehető legteljesebb mértékben megőrizzük.

2. Egyszerű nyelvhasználat

A közérthetőség megvalósítása alapjául elméleti kiindulópontként szolgálhat az angolszász jogrendszerekben felmerült gyakorlati igény, amely a hatékonyságot tartja szem előtt. Az 1950-es évek hívták életre angol nyelvterületen az ún. *Plain Language Movement* mozgalmat, amely fordításban megfeleltethető a közérthetőség iránti elköteleződés legkiforrottabb megnyilvánulásának. A gyakorlatias szemléletű angolszász rendszerekben ugyanis az az alapvető igény fogalmazódott meg célként, hogy a jogi kommunikáció hatékonysága a lehető legteljesebben valósuljon meg,^[5] és ezért felölel minden olyan szaknyelvet használó csoportot, ahol a kommunikáció címzettje nem feltétlenül rendelkezik a jártassággal az adott szakmában.

A közérthetőség angolszász mozgalma tehát célul tűzte ki, hogy az egyszerű és világos (*plain*) nyelvezet a szakmai élet minden területén megvalósuljon attól függően, hogy a közérthetővé tenni kívánt szöveg milyen nyelvi szintre vonatkozik (lexika, szintaxis, szemantika, mondat), a szöveg milyen formát ölt (szövegszerkesztés, forma), a felesleges *terminus technicusok* kerülését érinti-e, valamint mely szövegfajta foglalta magában.^[6]

[4] Minya - Vinnai, 2018, 13-15.

[5] Heltai - Nagy, 1997, 405-407.

[6] Sobota, 2014, 19.

A fenti irányzat a nyelvi közvetítés közegét nem teszi vizsgálódás tárgyává, viszont alapulvételével a jogi fordítás során keletkező magyar célnyelvi jogi szöveg tulajdonságokkal rendelkezik, amelyek – jellemzően angol–magyar viszonylatban – a két nyelv közötti sokszor feloldhatatlan különbségeinek közvetítésével még inkább kiéleződni látszanak. Általánosságban megállapítható, hogy akárcsak a közvetítés nélkül létrejövő jogi szövegek, úgy a közvetített, azaz a lefordított magyar célnyelvi jogi szöveg sem minden esetben mutat letisztult formát: a közérthetőséget gátló pongyolaság, germanizmusok (főnév + kerül, fogyanatosít, eszközöl stb.), terpeszkedő kifejezések jellemzik.^[7] Túlzottan hosszú mondatok és névutók felesleges alkalmazásával a stílus modorossá válik. Továbbá megmaradnak a magyartalan és sokszor szükségtelen szakzsargon elemei is. Ezt kiküszöbölendő, segítségünkre lehetnek a fordítástudományban, valamint a fordítás gyakorlati oktatásában kikristályosodott módszerek és eszközök.

3. A fordítástudomány haszna a jogi tartalom közvetítése során

A probléma megoldására, azaz a létrejövő „közérthetlenség” elkerülésére a jogtudományi elméleti fejtegetések mellett érdemes az általános fordítástudomány vívmányait, gyakorlati megoldásait alkalmaznunk a közérthetőség megőrzése, valamint annak létrehozása érdekében. Általánosságban elmondható, hogy a szükséges és elégséges mértékben alkalmazott szaknyelvi elemek következetes használata segíti a megértést annyiban, hogy ha az adott terminussal nincs is tisztában laikus fél, de a következetes használat legalább segítséget nyújt a megértést elősegítő kérdéseinek megfogalmazásában.^[8]

A bonyolult lexika (szakmai szókincs) és a szintaxis (nyelvtan) fordítás során lexikai és grammatikai átváltási műveletekkel egyszerűsíthető, logikus elrendezéssel és következetes használattal, azaz a szövegkohézió megteremtésével közérthetővé tehető. Ugyanis jellemző az, hogy a közérthetőségnél a következetlen szókincs, logikát mellőző rendezetlenség és a gyakran többszörösen összetett mondatokat tartalmazó szöveg értelmezése szab gátat.^[9] Kérdésként merül fel, hogy léteznek-e olyan, a mondatok feletti szinten, a szöveg szintjén alkalmazható átváltási műveletek, amelyek révén a közérthetőség végső akadálya is orvosolhatóvá válik. Ha lehetséges ezek megfogalmazása és rendszerezése, eljuthatunk arra a pontra, amikor a közvetítés már nem a két nyelv közötti szintéren zajlik,^[10] hanem a célnyelven belüli, ún. intralingvális fordításról beszélünk. A fordítástudomány megoldásait ezért bátran fel lehet használni akár az idegen nyelvi közvetítés igénybevétele nélkül megszerkesztett jogi szövegek közérthetőségének megvalósítására is.

[7] Chikán, 1988, 248-250.

[8] Vinnai, 2017, 50-52.

[9] Kiss, 2004, 296.

[10] Dobos, 2015, 220-223.

4. Átváltási műveletek a közérthetőség biztosítása és megőrzése érdekében

A külföldi fordítástudományban is ismert, annak hazai rendszerét bevezető Klaudy Kinga által kialakított átváltási műveletek rendszere (*system of transfer operations*) azt a gyűjtőfogalmat takarja, amely leírja az indoeurópai nyelvekről – ilyen az angol is – a magyar nyelvre történő fordítás során alkalmazott műveleteket, amellyel jobban meg lehet ismerni, hogy mit is végez a fordító, amikor fordít. Ezeket Klaudy lexikai és grammatikai átváltási műveletek szerint tipizálja.^[11] Lexikai és grammatikai műveletek közé sorolhatók a teljesség igénye nélkül a jelentések összevonása, felbontása, betoldása, kihagyása, áthelyezése, az el-lentéppárral történő, ún. antonim fordítás. A grammatikai műveleteknél is megtalálhatók a felbontás, összevonás, betoldás, kihagyás és áthelyezés módszerei, amelyek kiegészülnek a mondategységek felemelésével és lesüllyesztésével és a grammatikai cserékkal. A közérthetőséget előmozdító szövegkohéziót a lexikai és grammatikai átváltási műveletek megfelelő alkalmazásával kell létrehozni. A közérthetőség követelménye viszont a mondatok szintjéről a szöveg szintjére viszi az értelem közvetítését. Ha pedig a célnyelvi szöveg megalkotására nincs más módszerünk, csupán a lexikai választások és a mondatok megszerkesztése, akkor tudatosítani kell, hogy melyek azok a lexikai és grammatikai választások, amelyeknek szövegszintű hatása van.

Jogi szövegek olvasása és értelmezése során – és nem kizárólag a címzett vagy szerződést kötő laikus felek körében – a közérthetőség hiányának az alábbi tünetei észlelhetők a leggyakrabban: olvasás közben elveszítjük a fonalat, nem tudjuk követni a szöveget; nem tudjuk, mi a célja a szöveg szerzőjének; nem logikus a gondolatmenet; az adott mondat nem kapcsolódik az előzőhöz, vagy ha kapcsolódik is valamilyen szinten, a kapcsolódás nem töretlenül megy végbe; a mondatok megértéséhez csupán későn kapjuk meg a megértést szolgáló támpontokat; hiányzik a mondathangsúly, vagy az rossz helyen van; bizonytalan szakaszok vannak a mondatban, nem tudható, mi mihez tartozik és mi lesz a folytatás; heterogén a felsorolás, vagy éppenséggel a felsorolás elemei nem illeszkednek a fejmondathoz, stb. Ha feltételezzük, hogy a jogi terminológia közvetítése megfelelően történt, és nincs kétség azok értelmezése kapcsán, a fenti működési zavarok továbbra is akadályt jelentenek a jogi szöveg közérthetőségének megőrzésében.

Az alábbiakban kísérletet teszünk az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazására az általános szerződési feltétellel létrejövő szerződések egyes „szokásos” kikötései magyarra fordításának példáján keresztül. Az ÁSZF-ben megtalálható jogi terminológiát – ahogyan azt fentebb is említettük – a vizsgálódáson kívül hagyjuk, és szövegszintű választásokkal igyekszünk bemutatni a közérthetőség megőrzését elősegítő fordítói stratégiákat.

[11] Klaudy, 2018, 5-15.

III. A GYAKORLAT

1. A közérthető nyelvi közvetítés problematikája

Általános megállapítás, hogy az értelem a fordítás invariánsa (közérthetőbbben: leképezési, átalakítási vagy más nyelvi művelet során változatlanul maradó tartalomrész). Ez különösen fontossá válik jogi természetű szövegek fordításakor. Nem csupán arról van szó ugyanis, hogy a szakfordító szembesül azzal, hogy a lefordítani kívánt szöveg speciális tulajdonságokkal rendelkezik, hanem azt is figyelembe kell vennie, hogy a fordítást kinek, hogyan és milyen céllal végzi el. A fordítói mozgástér rugalmassága, azaz annak felismerése, hogy az értelem lehető legteljesebb megőrzése érdekében a forrásnyelvről a célnyelvre átvinni a kérdéses szöveget a jelentéseket szűkítheti, vagy éppenséggel bővítheti, jogi szövegek esetében nem ölt akkora méretet, mint pl. irodalmi szövegek esetében. A szerződéses jogi tartalom esetében a megállapodás alapján létező jogok és kötelezettségek elvesztésének elkerülése a szerződések értelmének a szoros lényege, ezt kell információvesztés nélkül transzformálni a fordításakor. Fordítás során ugyan a stiláris eszközök tárházából válogathatunk, az esztétikum visszaadása, sőt emelése kívánalomná válik, szerződések fordításakor azonban a stílust megköti a rögzült terminológia és állandósult fordulatok sokasága, amelyek a jogi szövegek fordítását övezik.

A jogi terminológia, a hétköznapi szavak és kifejezések jogi tartalommal való feltöltöttsége az, ami a közérthetőség szempontjából az egyik akadályt gördíti a szakfordító elé. Terjedelmi okokból a jelen tanulmányban ezek vizsgálatától eltekintünk, és a közérthetőség másik, végső akadályát elhárító stratégiáit vesszük közelebből szemügyre, a szövegszinten elvégezhető fordítói választásokat, és azok gyakorlati példákon történő bemutatását.

2. Szövegszintű választások egyes általános szerződési feltételek fordításakor

Az alábbi, Klaudy Kinga által tipizált szövegszintű fordítói választások jogi szövegekre történő adaptálásával meglehetősen jó képet kaphatunk arról, hogy valójában mi jelenti a közérthetőség megőrzésének akadályát a jogi szöveg szintjén.^[12]

A bemutatott példák egy eredeti szolgáltatói keretszerződés általános szerződési feltételeiből és annak magyar célnyelvi fordításából vannak kiválogatva, és bemutatásuk módszere az alábbiak szerint alakul: először az eredeti angol kikötést idézzük, majd annak közérthetőséget akadályozó magyar fordítását. Az aggályos részt dőlt betűvel jelöljük. Végül pedig javaslatot teszünk egy lehetsé-

[12] Klaudy, 2006, 204-207.

ges, a közérthetőséget megőrző-javító fordításra, amelyben a helyesbített részek szintén dőlt betűvel emeljük ki. Adatvédelmi okokból a példákat a felekre beazonosítható módon vonatkozó részletek nélkül közöljük. „A” betűvel jelöltük az általános szerződési feltételt alkalmazó felet, míg az ÁSZF-et elfogadó felet az „Ügyfél” kifejezés jelöli.

a. Implicit vagy explicit visszautalás a mondat elején?

Jogi természetű szövegekben a precizitás elősegítése érdekében sokszor találunk ismétlődő részeket, amelyek támpontként hivatottak szolgálni a könnyebb megértés érdekében. Gyakran azonban a forrásnyelvi szövegben ezek az ismétlődő részek nemhogy a megértést nem segítik, hanem azt egyenesen gátolják, terjedgőssé, nehézkessé téve az értő olvasást, és a fentebb példálózó jelleggel felsorolt működési zavarokat idézik elő. Az alábbi példában jól látható, hogy mondat szinten a közérthetőséget nem akadályozó rész, két mondat összefüggésében nézve már szimptomatikusan (azaz a tünete szerűség jegyeit mutatva) jelzi a közérthetőség csorbulását. A jogi fordító feladata eldönteni ilyen esetben szövegszintű választással, hogy a mondat elején, implicit módon az ismétlés elkerülésével visszautaló mutatónévmással, vagy az ismétlést megtartva, explicit módon utaljunk vissza az előző mondatra. A jogi szövegek anaforikus (visszautaló) jellegéből adódóan az implicit, rejtett visszautalás használatá nagyban fokozza közérthetőség megeremtését a célnyelvi produktumban. Következzen tehát előbb a forrásnyelvi kikötés, amelyet a (helytelen) célnyelvi fordítás követ, valamint az utóbbit javító közérthető célnyelvi fordítás.

Usage. “A” permits “Client” to use the *Services within the scope of use set out in the Master Terms and the relevant Schedule and/or Order Form*. Materials and communications facilities or networks in connection with the *Services within the scope of use as set out in the Master Terms and the relevant Schedule and/or Order Form*, may only be used to access the Services and benefit from the rights granted under the Agreement.

A célnyelvi fordítás – amint az látható – több főlősleges visszautalást helyettesítő ismétlést tartalmaz.

Használat. „A” az Ügyfél számára az *Általános feltételekben, az irányadó Mellékletekben és a Megrendelő dokumentumban meghatározott felhasználási körben engedi igénybe venni a Szolgáltatásokat*. Az irányadó Mellékletekben és a Megrendelő dokumentumban meghatározott felhasználási körben szereplő Szolgáltatással összefüggő Anyagokat, kommunikációs eszközöket és hálózatokat kizárólag a Szolgáltatáshoz történő hozzáférés, valamint a Megállapodásból eredő jogok gyakorlásához lehet felhasználni.

Éppen ezért a közérthetőséget megőrző javasolt célnyelvi fordításban az ismétlődéseket kiküszöbölve, egyszerűsítve őrizzük meg a visszautalás elemeit, amellyel a fordítás közérthetőségét javítjuk.

Használat. „A” az Ügyfél számára az Általános feltételekben, az irányadó Mellékletekben és a Megrendelő dokumentumban meghatározott felhasználási körben engedi igénybe venni a Szolgáltatásokat. *Az e dokumentumok szerint igénybe vett Szolgáltatásokkal összefüggő* Anyagokat, kommunikációs eszközöket és hálózatokat kizárólag a Szolgáltatásokhoz történő hozzáférés, valamint a Megállapodásból eredő jogok gyakorlásához lehet felhasználni.

A fenti példából láthatjuk, hogy egyszerű grammatikai átváltási művelettel (kihagyással) az ismétlődő részt az anaforikus funkciójú „*ebben a körben*” mutató névmásos jelzői szerkezettel tettük közérthetőbbé, a szöveg terjengősségét enyhítve ezáltal. A visszautaló mutató névmás egyértelműsítő hatásának kihasználását érdemes tudatosítani a fordítói folyamat során.

b. Használjunk birtokos személyjelet vagy mellőzzük azt?

A magyar nyelv egyedülálló megoldása, hogy birtokviszonyban a már korábban említett birtokosra csupán a birtokjellel utalunk vissza. Ez az ún. birtokjeles visszautalás, a birtokviszony birtokon történő jelölése, amit a fordítónak érdemes kihasználni, ha annak lehetősége adott. A forrásnyelvi kikötést követően az célnyelvi fordítás nem alkalmaz birtokos személyjelet, ezzel ugyan hű marad a forrásnyelvi szöveghez, a fordítás közérthetősége nem valósul meg. Ezt a javasolt célnyelvi fordítás a magyar nyelvre egyedülállóan jellemző birtokos személyjellel oldja fel, megőrizve ezáltal a közérthetőséget.

Third Party Provider Instructions. Third Party Providers may have the right to require that “A” restrict, suspend or terminate “Client’s” access to that Third Party Provider’s Information, Materials, or services. If “A” restricts, suspends or terminates “Client’s” access to that Third Party Provider’s Information, Materials, or services, it will (a) use reasonable efforts to provide “Client” with notice; and (b) not be liable for any resulting Damages “Client” may suffer.

A célnyelvi fordítás birtokos személyjel alkalmazása nélkül fölöslegesen terjeszkedővé teszi a szöveget.

Harmadik személy szolgáltató által adott utasítások. A Harmadik személy szolgáltató előírhatja, hogy „A” korlátozza, függessze fel vagy szüntesse meg az „Ügyfeleknek” a Harmadik személy szolgáltató Tájékoztatásaihoz, Anyagaihoz vagy szolgáltatásaihoz történő hozzáférését. Amennyiben „A” korlátozza, felfüggeszti vagy megszünteti az „Ügyfeleknek” a Harmadik személy szolgáltató Tájékoztatásaihoz, Anyagaihoz vagy szolgáltatásaihoz történő hozzáférését, (a) észszerű erőfeszítést köteles tenni annak érdekében, hogy az „Ügyfeleket” erről értesítse; és (b) nem tartozik kárfelelősséggel az „Ügyfeleknél” ezzel kapcsolatban felmerülő Károkért.

A közérthetőséget megőrző javasolt célnyelvi fordítás viszont a birtokos személyjel alkalmazásával az alábbi fordítást eredményezi:

Harmadik személy szolgáltató által adott utasítások. A Harmadik személy szolgáltató előírhatja, hogy „A” korlátozza, függessze fel vagy szüntesse meg az

„Ügyfeleknek” a Harmadik személy szolgáltató Tájékoztatóihoz, Anyagaihoz vagy szolgáltatásaihoz történő *hozzáférést*. Amennyiben „A” *hozzáférésüket* korlátozza, felfüggeszti vagy megszünteti, (a) észszerű erőfeszítést köteles tenni annak érdekében, hogy az „Ügyfeleket” erről értesítse; és (b) nem tartozik kárfelelősséggel az „Ügyfeleknél” ezzel kapcsolatban felmerülő Károkért.

A fenti példából jól látszik, hogy a birtokos személyjellel ellátott „hozzáférést” kifejezés leegyszerűsíti a célnyelvi szöveget, mivel a birtokjel önmagában elegendő eszköz a magyar nyelvben arra, hogy a már korábban említett birtokosra, jelen esetben az „Ügyfelekre” utaljunk vissza, ezáltal feleslegessé válik a hozzáférés bővítményeinek megisméltése, ami az ÁSZF kikötés közérthetőségét egyértelműen javítja.

- c. A hosszú jelzői bővítményeket igeneves szerkezettel vagy jelzői mellékmonddal fordítsuk?

Jogi szakszöveg magyarra fordításakor az angol forrásnyelvi változathoz hiányzó folyamatos vagy befejezett melléknévi igeneves szerkezetek beleszövése a célnyelvi szövegbe természetes velejárója a két nyelv egymáshoz kapcsolódó fordításbeli viszonyának dinamikájában. Amit az angol egyszerű elöljárószóval (*with*), befejezett melléknévi igeneves bővítménnyel (*provided by*) vagy akár külön jelölés nélkül is kifejezhet, azt a magyarban ki kell bontanunk, és választhatunk, hogy a célnyelvi testesebb jelzői bővítményeket hasonlóan az angolhoz igeneves szerkezettel fejezzük-e ki, vagy kibontott és ezáltal közérthetőbb jelzői mellékmonddal.

Support Provided. To assist in resolving technical problems *with* the Services, “A” may provide telephone and/or online access to its helpdesk, or may provide self-help tools. Additional information *related to* the support *provided by* “A” may be described on [https://\(..\).com/content/mvtr/en/policies/statement-of-service.html](https://(..).com/content/mvtr/en/policies/statement-of-service.html).

Vessük össze a fenti forrásnyelvi kikötést az eredeti célnyelvi fordítással. Látni fogjuk, hogy a fordításban a hosszú jelzői bővítmények gátolják a fordítás közérthetőségét, mivel a magyar nyelv természetesen nem a névszói szerkezeteket részesíti előnyben, hanem az igei szerkezeteket.

Műszaki támogatás nyújtása. A Szolgáltatással kapcsolatosan *felmerülő* műszaki problémák megoldásának érdekében „A” telefonos vagy online hozzáférést nyújthat helpdesk szolgáltatásához, vagy önszolgálati eszközöket adhat. Az „A” által nyújtott műszaki támogatáshoz *kapcsolódó* további tájékoztatás az alábbi internetes webhelyre mutató címen található meg: [https://\(..\).com/content/mvtr/en/policies/statement-of-service.html](https://(..).com/content/mvtr/en/policies/statement-of-service.html).

A közérthetőséget megőrző javasolt célnyelvi fordítás, amelyben jelzői mellékmondatok beiktatásával fordítjuk a forrásnyelvi kikötést, közérthetőbbé válik.

Műszaki támogatás nyújtása. Annak érdekében, hogy „A” megoldja *azokat a műszaki problémákat, amelyek a Szolgáltatással kapcsolatban merülnek fel*, telefonos vagy online hozzáférést nyújthat helpdesk szolgáltatásához, vagy önsegítő eszközöket adhat. További tájékoztatás, *amely ahhoz a műszaki támogatáshoz kapcsolódik, amelyet „A” nyújt*, az alábbi internetes címen található meg: [https://\(...\)com/content/mvtr/en/policies/statement-of-service.html](https://(...)com/content/mvtr/en/policies/statement-of-service.html).

d. Szintemelés nélküli vagy szintemeléses fordítás?

A főnevesítés gyakori eszköze az indoeurópai nyelveknek, amelyek közé az angol is tartozik. Főnevesítéssel kerül ki az a szituációt, amelyben főmondat-mellékmondatra bontás nélkül, egyszerű bővített mondattal – azaz szintemelés nélkül – jelenítheti meg a szöveg a mondanivalóját. Magyarra fordítás esetében nyelvünk nem részesíti a főnevesítést előnyben, mivel azok halmozása megértést gátlóan besűríti a szöveg mondanivalóját, ezért a közérthetőség megőrzése érdekében érdemes szintemeléssel, a példában jelölt módon igésítenünk a főnévi szerkezeteket.

Severability. If any part of the Agreement that is not fundamental is illegal or unenforceable, it will be deemed modified to the minimum extent necessary to make it legal and enforceable. *The impossibility of such modification will stress the necessity of such part to be deemed deleted.* Any such modification or deletion will not affect the validity and enforceability of the remainder of the Agreement.

A célnyelvi fordítás megőrizte a forrásnyelvi mondatstruktúrát, ez azonban a megértést is megnehezíti.

Részleges érvénytelenség. Amennyiben a Megállapodás nem lényeges része jogszabályba ütközik vagy nem érvényesíthető, a részt jogszabálynak való megfeleléshez vagy érvényesíthetőséghez szükséges legkisebb mértékben módosítottak kell tekinteni. *A módosítás lehetetlensége az érintett rész töröltnek való tekintése szükségességét vonja maga után.* A módosítás vagy törlés azonban nem érinti a Megállapodás fennmaradó részének érvényességét vagy érvényesíthetőségét.

A közérthetőséget megőrző javasolt célnyelvi fordítás kiiktatta az indoeurópai nyelvekre jellemző főnevesítést, és így megőrizte a forrásnyelvi szöveg közérthetőségét.

Részleges érvénytelenség. Amennyiben a Megállapodás nem lényeges része jogszabályba ütközik vagy nem érvényesíthető, a részt jogszabálynak való megfeleléshez vagy érvényesíthetőséghez szükséges legkisebb mértékben módosítottak kell tekinteni. *Az érintett részt töröltnek kell tekinteni, ha módosítása nem lehetséges.* A módosítás vagy törlés azonban nem érinti a Megállapodás fennmaradó részének érvényességét vagy érvényesíthetőségét.

IV. ÖSSZEGZÉS

A jogi szövegek közérthetőségének megőrzése vagy adott esetben annak megeremtése elsőbbséget élvez minden esetben, különösen olyan szerződések tekintetében, ahol a fél a másik fél közreműködése nélkül kidolgozott általános szerződési feltétel útján köt szerződést vele. Nagyon fontos tehát az, ha ilyen szerződést fordítunk magyarra, a jogi nyelvre is jellemző alapvető lexikai és grammatikai átváltások elvégzését követően a jogi fordító túllép a mondatok szintjén, és az elvégzett lexikai és grammatikai átváltásokat a szövegszint felett, a szövegkohézió tükrében szemléli. Ekkor döntheti el, hogy a közérthetőség követelményének érvényesülése érdekében mely lexikai és grammatikai átváltást választja a jogi tartalom, a szerződéses jogok és kötelezettségek megőrzése érdekében, amely a szövegszintre is hatással van. Amint az a fenti példákban gyakorlati szempontból is világosan kiderül, minden esetben meg kell vizsgálni, hogy az igéből képzett főnévi bővítményekből mit lehet elhagyni (történő, való, lévő stb.). Megfontolandó továbbá, hogy az implicit, ismétléses visszautalás helyett használjunk-e inkább explicit, mutató névmásos visszautalást. További lehetőség a közérthetőség megőrzésére, ha a fordító kihasználja a birtokos személyjeles visszautalásnak kizárólag a magyar nyelvben meglévő lehetőségét. Végül azt sem szabad elfelednünk, hogy az indoeurópai nyelvekre oly jellemző jelentéssűrítő főnevezés elkerülése érdekében az anyanyelvünkhöz közelebb álló megoldásokat is fontoljunk meg, amelyek közül a legkézenfekvőbb az, ha a névszói szerkezeteket mellékmondatokkal, azaz szintemeléssel bontjuk ki. Ezeket a tanácsokat megfogadva a jogi fordítás során a célnyelvi szöveg nemcsak közérthetőbbé válik, hanem elősegíti az önkéntes jogkövetés megvalósulását is.

IRODALOMJEGYZÉK

- 2013. évi törvény a Polgári Törvénykönyvről.
- Chikán Zoltánné (1988): Jelentésváltozások a jogi nyelvben. In: Kiss Jenő – Szüts László (szerk.): *A magyar nyelv rétegződése*. Akadémiai Kiadó, Budapest. I. kötet, 248–250.
- Dobos Csilla (2015): Nyelven belüli fordítás és tisztességes jogi eljárás. In: Szabó Miklós (szerk.): *A jog nyelvi dimenziója*. Bíbor Kiadó, Miskolc. 220–223.
- Heltai Pál – Nagy Róbert (1997): Nyelvművelés Angliában és Amerikában: A Plain English Campaign. In: *Magyar Nyelvőr*. 121. évf. 4. sz. 400–409.
- Kiss László (2004): A jogi nyelvről – alulnézetben. In: Balázs Géza (szerk.): *A magyar nyelvi kultúra jelene és jövője*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest. 296–299.
- Klaudy Kinga (2018): Az átváltási műveletek rendszere. In: *Modern Nyelvoktatás*. 2018/2-3. 5-15.
- Klaudy Kinga (2006): Szövegszintű műveletek a fordításban. In: Galgóczy L. – Vass L. (szerk.): *A mondat kaland. Hetven tanulmány Békési Imre 70. születésnapjára*. JGYTF Kiadó, Szeged. 204–211.

- Németh Gabriella (2019): A közérthetőség etikájának jelentősége a jogalkotásban és a sablonizált szerződési feltételek. In: Szoták, Szilvia (szerk.): *Az állami fordítószolgálat 150 éve*. Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt. (OFFI), Budapest. (Elérhető: <https://www.offi.hu/sites/default/files/media/files/7-nemeth-gabriella.pdf>. Letöltés ideje: 2020.09.10.).
- Mínya Károly – Vinnai Edina (2018): Hogyan írjunk érthetően? Kilendülés a jogi szaknyelv komfortzónájából. In: *Magyar Jogi Nyelv*. 2. évf. 1. sz. 13–18.
- Nida, E. A. – Taber, Ch. R. (1969) 1982. *The Theory and Practice of Translation*. United Bible Societies, Leiden. 34.
- Sobota Anna (2014): The plain language movement and modern legal drafting. In: *Comparative Legilinguistics: international journal for legal communication*. Vol. 20. 19–27.
- Vinnai Edina (2017): Harc a szavakért – közérthetőség a jogban. In: *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*. 12. évf. 1. sz. 42–53.